

Sınıf Eğitimi Öğretmen Adaylarının Vatanseverlik Değerine İlişkin Görüşleri

1

Melike FAİZ²
Saim TURAN³
Emine KARASU AVCI⁴

Gönderim Tarihi: 18.03.2021

Yayın Tarihi: 31.05.2021

Öz

Vatanseverlik, dünya üzerinde yaşayan insanlar için çeşitli boyutlarda farklılaşsa da hemen her toplumun üzerinde doğup büyüdüğü ve yaşadığı kendi öz vatanına bir sevgi ve bağlılık hissi olarak tanımlanabilir. Ülkelerin gelişebilmesi ve kalkınmasında o ülkede yaşayan bireylerin vatansever olmasının rolü vardır. Bu nedenle vatanseverlik ülkelerin öğretim programları ve derslerin bir parçası haline almaktadır. Bu bağlamda vatanseverliğin ülkemizde de Osmanlı'dan itibaren, özellikle II. Meşrutiyet ile, okullarda öğrencilere verilen derslerin içeriğinde yer aldığı görülmektedir. Bu çerçevede bu çalışmada vatanseverlik değerine ilişkin sınıf eğitimi öğretmen adaylarının görüşlerini ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan olgubilim tercih edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 güz döneminde bir devlet üniversitesinin Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği'nde öğrenimlerini sürdürmekte olan ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 23 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarından genel olarak; öğretmen adaylarının vatanseverlik eğitimine önem verdikleri, vatanseverliği genel olarak "ülkeye karşı yapılması gereken görevler" olarak açıkladıkları ve gelir ile cinsiyet gibi durumların öğretmen adaylarının vatanseverliğe ilişkin görüşlerinde bir farklılık oluşturmadığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Vatanseverlik, Değerler eğitimi, Öğretmen adayı.

The Views of Preservice Classroom Teachers on the Patriotic Value

Abstract

Patriotism can be defined as a feeling of love and devotion to the homeland on which almost every society was born and raised and lived in, although it differs in various dimensions for people living in the world. The patriotism of the individuals living in that country has a role in the development and development of the countries. For this reason, patriotism became a part of the curriculum and lessons of the countries. In this context, it is seen that, in Turkey patriotism has been included in the content of the courses given to students in schools since the II Constitutional Monarchy. In this framework, this study aims to to reveal the views of preservice classroom teachers on patriotic value. The phenomenology method, one of the qualitative research types, was used in the study. The study group of the study consists of 4th grade students studying at Akdeniz University, Faculty of Education, and Department of Classroom School Teaching who agreed to participate in the study voluntarily. The data were collected in the fall

¹ Bu araştırmanın bir bölümü Uluslararası Temel Eğitim Kongresi (UTEK-2019)'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Melike Faiz, Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi, Türkiye, mfaiz@kastamonu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8070-6086

³ Saim Turan, Arş. Gör., Akdeniz Üniversitesi, Türkiye, turansaim@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0298-8609

⁴ Sorumlu Yazar: Emine Karasu Avcı, Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi, Türkiye, eavci@kastamonu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3135-2557

term of 2019-2020. According to the results obtained in the study, it can be said that preservice teachers attach importance to patriotism education, they mostly explain patriotism in the context of the “duties to be done for the country”, they explain patriotism in an individual and social framework, and income or gender status do not make any difference in their citizenship approach.

Key Words: Patriotism, Values education, Preservice teacher.

Giriş

Ülkeler her zaman dünya üzerinde etkin bir konuma gelmek istemişlerdir. Etkin konumda olan devletler bulunduğu şartları korumak ve bu şartları daha da yükseltmek ister. Ülkeyi bu konuma getirecek olanlar da o ülkede yaşayan bireylerdir. Bireyler içinde yaşadığı ülkeye ya da topluma ne kadar duyarlı ise o ülke de o derece kalkınacaktır. Ülkesini yüceltmeye çalışan bireyler vatansever bireylerdir. Ülkesine bağlı, ülkesini yüceltmeyi hedef edinen ve ülkesinin çıkarlarını düşünen bireyler vatansever bireyler olarak nitelendirilir. Araştırmanın bu bölümünde vatanseverlik kavramını açıklamadan önce bu kavramla ilgili olan vatan ve vatandaşlık kavramları açıklanacaktır.

Alanyazın incelendiğinde vatan kavramını tanımlayan birçok tanıma ve açıklamaya rastlanmıştır. Üstel (2005)'e göre vatan kavramı; toprak, köken ve ulusal olmak üzere üç farklı yapıyı içinde barındırmaktadır. Vatan bireyle ilişkili görülerek; aidiyet, bağlılık ve duygu temelinde insanlar için önem taşır. O'na göre vatan, halk tarafından sevilen, korunan, fedakarlıkta bulunulan, uğruna savaşılan gerektiğinde ölünen şeydir. Alanyazında vatan kavramına yönelik diğer yapılan tanımlar ve açıklamalar ise halkın üzerinde birlikte yaşadığı, gerektiğinde uğruna can ve malın feda edildiği, kıymetli maddi ve manevi bir miras (Çiftçi ve Dikmenli, 2016); bir ulusun üzerinde özgür ve bağımsız bir şekilde yaşadığı yurt (Kaçmaz, 2012); bir halkın üzerinde yaşadığı ve kültürünü oluşturduğu toprak parçası (Selçuk, 2012); kişinin doğup büyüdüğü üzerinde özgürce yaşadığı yer (Kuşçu, 2005); bir milleti geçmişin anılarıyla besleyen ve onların sosyal, maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılayan ve barındıran coğrafi mekan (Öner, 1986) şeklindedir. Bu tanım ve açıklamalardan yola çıkılarak vatan kavramı, bir ülkeye aidiyetle bağlı olan bireylerin uğruna büyük fedakarlıklarda bulunduğu kültürel miras olarak tanımlanabilir. Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere vatan sadece bir coğrafi mekân mekan değil aynı zamanda anlamı olan, anıları barındıran ve kişinin iç dünyasını yansıtan bir yer ve bir değer olduğu söylenebilir.

Manevi bir değer taşıyan ve resmi bir yapıyla sınırlandırılmış toprak parçasına aidiyet hissedilen bireylere ise vatandaş denir (Faiz ve Karasu-Avcı, 2020). Vatandaş, bir kimlik duygusuna sahip, belirli haklardan yararlanan, görev ve sorumluluklarını yerine getiren, kamusal işlerde ilgi ve katılım gösteren, temel toplumsal değerleri kabul eden bireydir. Vatandaş kavramı, bir ülkeye veya devlette yasal olarak bağlı, belirli hak ve sorumluluklara sahip bireyleri ifade etmektedir (Faiz ve Dönmez, 2016). Yani vatan eğer bir milli değer ise o değere sahip çıkan bireyler de vatandaşdır. Vatandaşların ülkesini sevmesi, uğruna fedakarlıklarda bulunması bireylerin vatanseverlik duygusuyla alakalıdır. Esasında vatanseverlik bir duygu durumudur.

Alanyazında çeşitli vatanseverlik tanımları yapılmıştır. Türk Dil Kurumu (2020) sözlüğüne göre vatanseverlik, “doğduğu yeri, evini, köyünü, müstakil devlet sınırları içinde memleketini sevmektir” olarak tanımlanmıştır. Çiftçi ve Dikmenli (2016) vatanseverliği, vatanını sevmek ve gerekli olduğunda vatan için her türlü özveride bulunma duygu ve düşüncesi olarak tanımlamışlardır. Merry (2009) vatanseverliği söz veya davranışla ülkesini savunmak, ülkesi için savaşıp ölenlere sevgi duymak, onları övmek ve ülkesinin özgürlüğünü sağlamak için savaşanları anmak olarak ifade etmektedir. Karagözoğlu (2018) vatanseverliği; milletinin birliğine ve vatanın bölünmez bütünlüğüne bilinçli bir şekilde inanmak olarak tanımlar. O'na göre vatanseverlik, üyesi

olduğu milletin ve ülkenin bütün özelliklerini tanıyan, tarihini, kültürünü, değerlerini bilen ve her durumda ülkesine sahip çıkan ve milletin kazandığı savaşlarla ve askeri kahramanlıklarla gurur duyan ve ülkesinin dünya üzerinde sahip olduğu tarihsel-kültürel konumunun korunmasında ve yüceltilmesinde üzerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirmektedir. Sosyolojik bir sevgi duygusu olan vatanseverlik, bir insanın ülkesini sevmesinin ötesinde sadece duygusal olmayıp ülkesine yararlı eylemlerde bulunmasıdır (Ergen, 2006; Yıldırım, 2006). Bu tanımlama ve açıklamalardan yola çıkarak ülkeler için vatanseverlik duygusunun önemli bir değer söylenebilir.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda, vatanseverlik değerine ilişkin olarak, “Türk milletinin bütün fertlerini, ...Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, ... yurttaşlar olarak yetiştirmek” temel amaç olarak ifade edilmiştir. Hatta Mustafa Kemal Atatürk de vatanseverliğin üstünde durmuştur. Bu durum Atatürk’ün “Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O sath, bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı, vatandaşın kanıyla ıslanmadıkça, terk olunamaz. Vatan ve milletin savunulması ve işgal güçlerinden kurtarılması, inanan ve eli silah tutan herkese farz olmuştur ve farzın yerine getirilmesi gerekir.” cümlelerinden de anlaşılmaktadır (Atatürk, 1927). 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda verilmesi gereken değerler içinde vatanseverlik değeri de yer almaktadır. Bu bağlamda bu değer ülkemiz içinde önemli bir değer olduğu görülmektedir.

Alanyazın incelendiğinde vatanseverliğe ilişkin çalışmalara rastlanmaktadır. Faiz ve Karasu-Avcı (2020) öğretmen adaylarının vatanseverlik durumlarını, Tarhan (2019) vatandaşlık bağlamında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik tutumları ve görüşlerini, Yıldız (2018) sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik ve vatanseverlik eğitimi ile ilgili algı ve görüşlerini, Kabaklı Çimen (2017) üniversite öğrencilerinin vatanseverlik tutumları ile benlik kurguları arasındaki ilişkiyi, Karasu-Avcı ve İbret (2016) okul öncesi öğretmen adaylarının vatanseverlik ile ilgili görüşlerini, Elban (2015a) ortaöğretim öğrencilerinin vatanseverlik tutumlarını, Elban (2015b) tarih eğitimi ve vatanseverlik üzerine bazı düşünceleri, Ersoy ve Öztürk (2015) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik algılarını, Tonga ve Aksoy (2014) öğretmen adaylarının vatanseverlik tutumlarını, Elban (2011) lise öğrencilerinin tarih dersine yönelik tutumları ile tutucu ve yapıcı vatanseverlik tutumları arasındaki ilişkiyi, Yazıcı ve Yazıcı (2010) yurtseverlik eğitimi ile ilgili tarih ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin algı, tutum ve eğitimsel uygulamalarını, Yazıcı (2009) tarih ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik ve vatanseverlik eğitimi hakkındaki tutumları ile vatanseverlik eğitiminde kullandıkları strateji ve yöntemleri, Kurt (2007) öğretmenlerin demokrasi, vatandaşlık ve vatanseverlikle ilgili görüşlerini, Yörü (2007) vatan sevgisi ve yurttaşlık bilinci oluşturmada lise coğrafya derslerinin yerinin değerlendirildiği ve araştırıldığı çalışmalar yapmışlardır. Vatanseverliğin bir değer olarak ele alınıp incelendiği çalışmalara (Acun, Yücel, Önder ve Tarman, 2013; Avcı, 2015; Avcı, vd., 2017; Faiz ve Karasu-Avcı, 2019; Gömleksiz ve Cüro, 2011; Gümüş, 2016; Gündüz, Gündüz, Mertol ve Çelikkol, 2019; Kapan, 2014; Nazıroğlu ve Göksu, 2018; Kılcan, 2013; Tay, 2009) rastlanmaktadır. Yurtdışında yapılan çalışmalara baktığımızda Schatz, Staub ve Lavine (1999), tarafından yapılan çalışmada kör yurtseverlik ve yapıcı yurtseverlik arasındaki kavramsal ayrım ortaya konulmaya çalışılmıştır. Rothi, Lyons ve Chrysochoou (2005) 102 üniversite öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirdikleri çalışmada İngiliz kimliğini araştırmışlardır. Kahne ve Middaugh (2007)’un California’daki 12 lisede okuyan 2366 lise son sınıf öğrencisinin katılımı ile yapmış olduğu çalışmada yurtseverlik boyutları incelenmiştir. Sim, Chua ve Krishnasamy (2017) yaptıkları çalışmada Singapur’daki dört beşerî beşerî bilimler öğretmenin vatanseverlik algılarını belirlemeye çalışmışlardır. Bu çalışmalara bakıldığında vatanseverliğin kavram olarak ele alındığı çalışmaların değer olarak

alınanlara göre az olduğu görülmektedir. Vatanseverlik duygusu küçük yaşlardan itibaren verilmesi gereken bir değerdir. Bu değer erken yaşlardan itibaren kazanılması sınıf öğretmenleri ile sağlanabilir. Öğretmenler vatanseverlik değerine ilişkin olumlu algılara sahip ise öğrencilerine de bunu kavratırlardır. Öğretmenlerin bu farkındalığı kazanmalarında lisans eğitimlerinin önemli etkisi bulunmaktadır. Bu nedenle öğretmen adaylarının vatanseverlik değerine ilişkin görüşleri önem taşımaktadır. Araştırmanın amacı sınıf öğretmeni öğretmen adaylarının vatanseverlik değerine ilişkin görüşleri ele alınmaktır. Bu doğrultuda araştırmanın problem cümlesi:

“Sınıf eğitimi öğretmen adaylarının vatanseverlik değerine ilişkin görüşleri nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir.

Yöntem

Araştırmanın modeli: Bu çalışmada araştırmanın doğasına da uygun olan ve sınıf eğitimi öğretmen adaylarının vatanseverlik ile ilgili görüşlerinin ele alındığı nitel araştırma modellerinden biri olan olgubilim kullanılmıştır. Olgubilim, genellikle çalışmaya katılan kişilerin geçmiş yaşantılarından hareketle bir olgunun ayrıntılı bir şekilde incelendiği bir yöntemdir (Creswell, 2012).

Çalışma grubu: Bu araştırmanın çalışma grubunu 23 sınıf eğitimi öğretmen adayı oluşturmaktadır. Çalışma grubunun seçiminde kolay ulaşılabilir örneklem türlerinden birisi olan uygun örnekleme yönteminden faydalanılmıştır. Uygun örnekleme, araştırmacıya kolaylık sağlayan ve araştırmaya o an için istekli ve uygun olan insanların seçildiği bir örnekleme çeşididir (Creswell, 2012). Araştırmada veriler 2018-2019 eğitim öğretim yılında toplanmıştır. Çalışma grubunun özellikleri aşağıdaki gibidir:

Tablo 1. *Araştırma grubunun demografik özelliklerine ilişkin bilgiler*

Özellikler		f	%
Cinsiyet	Kadın	17	73,91
	Erkek	6	26,08
Ailenin Ekonomik Durumu	1000 TL Altı	1	4,34
	1001– 2000 TL Arası	3	13,04
	2001-3000 TL Arası	12	52,17
	3001 TL Üstü	7	30,43
Babanın Mesleği	Çalışmıyor	-	-
	İşçi	7	30,43
	Memur	3	13,04
	Emekli	8	34,78
	Serbest	5	21,73
Annenin Mesleği	Çalışmıyor	18	78,26
	İşçi	3	13,04
	Memur	-	-
	Emekli	1	4,34
	Serbest	1	4,34

Tablo 1’de de görüldüğü üzere araştırmaya katılan 23 öğretmen adayının 17’si kadın, 6’sı erkektir. Katılımcıların aile ekonomik durumları incelendiğinde 1 öğretmen adayının 1000 TL ve altı, 3 öğretmen adayının 1001-2000 TL arası, 12 öğretmen adayının 2001-3000 TL arası ve 7 öğretmen adayının 3000 TL ve üstü ekonomik gelire sahip olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının

baba meslek bilgilerinde çalışmayan bulunmazken 7'si işçi, 3'ü memur, 8'i emekli ve 5'i serbest çalışan olarak baba meslek durumlarını belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının anne meslek durumları incelendiğinde ise 18'i çalışmıyor, 3'ü işçi, 1'i emekli ve 1'i serbest çalışandır.

Veri toplama araçları: Bu araştırmada veriler görüşme formu yoluyla elde edilmiştir. Tarhan (2019) vatandaşlık bağlamında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumları ve görüşleri aldı çalışmasında kullandığı görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmada sınıf eğitimi öğretmen adaylarına aşağıdaki sorular yöneltilmiştir:

1. Sınıf eğitimi öğretmen adayı olarak vatanseverliği nasıl tanımlarsınız?
2. Sınıf eğitimi öğretmen adayı olarak sizce vatanseverlik neden önemlidir?
3. Sınıf eğitimi öğretmen adayı olarak sizce vatansever bir kişinin sahip olması gereken özellikler nelerdir?
4. Sınıf eğitimi öğretmen adayı olarak sizce kendisini vatansever olarak niteleyen bir kişinin vatandaş olarak ülkesi için neler yapması gerekir?
5. Sınıf eğitimi öğretmen adayı olarak vatanseverlik eğitimi açısından Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nı nasıl değerlendirirsiniz?
6. Sınıf eğitimi öğretmen adayı olarak vatanseverlik eğitiminde gördüğünüz sorunlar nelerdir?
7. Sınıf eğitimi öğretmen adayı olarak vatanseverlik denildiğinde aklınıza gelen ilk kişi kimdir, ilk olay nedir ve ilk mekân/yer neresidir?
8. Sınıf eğitimi öğretmen adayı olarak vatanseverlik eğitiminin verilmesine yönelik neler yapılmalıdır?

Verilerin analizi: Elde edilen veriler NVIVO 11 programı ile betimsel analiz yoluyla çözümlenmiştir. Betimsel analiz; verilerin okuyucuya özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunulması olarak ifade edilir. Elde edilen veriler daha önceden belirlenen çerçeveye göre düzenlenir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu araştırmada da veriler araştırma soruları doğrultusunda şekillendirildiği için betimsel analizden yararlanılmıştır.

Araştırmanın geçerliği ve güvenilirliği: Nitel araştırmalarda geçerlik; araştırmacıların, katılımcıların ve okuyucuların verilerin analizi sonucu elde edilen bulgulara aynı anlamlar yüklemeleri ve aynı çıkarımda bulunmalarıdır (Creswell, 2012). Bu araştırmada geçerlik, elde edilen bulguların ayrıntılı bir şekilde açıklanması ve bulgulara ilişkin sınıf eğitimi öğretmen adaylarının görüşlerine doğrudan yer verilmesi yoluyla sağlanmaya çalışılmıştır. Nitel araştırmalarda güvenilirlik; elde edilen verilerin birden fazla kodlayıcı tarafından analiz edilmesi ve görüş ayrılığına düşülen durumlarda ortak bir karara varılmasıdır (Creswell, 2012). Bu araştırmada araştırmacılar verilerin kodlanması, yapılan kodlamaların sınıflara ayrılması ve kategori geliştirme sürecinde yer almıştır. Görüşlerde meydana gelen farklılıklar araştırmacıların bir araya gelerek ortak bir karara varmaları ile çözümlenmiştir. Nitel araştırmalarda yapılan bu işlem analizci üçgenlemesi olarak tanımlanmaktadır (Patton, 2014). Miles ve Huberman (1994) tarafından formüle edilen uzlaşma yüzdesi (Uzlaşma yüzdesi=Görüş Birliği/(Görüş Birliği+Görüş Ayrılığı)x100 oranının %80'e yakın olması tavsiye edilmektedir. Bu araştırmada, araştırmacılar kategorilere verilmek istenen bazı kodlamalarda ihtilafa düşmüşlerdir. Ancak daha sonra bir araya gelerek ortak bir karara varmışlardır. Buna göre uzlaşma yüzdesi %90 bulunmuştur.

Bulgular

Birinci araştırma sorusuna ilişkin bulgular: Araştırmanın birinci araştırma sorusu “Sınıf eğitimi öğretmen adayı olarak vatanseverliği nasıl tanımlarsınız?” olarak belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının birinci araştırma sorusuna ilişkin görüşleri Tablo 2’de verilmektedir.

Tablo 2. Öğretmen adaylarının vatanseverliğin tanımına yönelik görüşleri

	Gelecek nesillere miras bırakmak, emanet etmek	Vatanı ve milleti korumak	Vatana değer vermek	Vatanı ve milleti sevmek, ona bağlılık duymak	Görev ve sorumlulukları yerine getirmek	Gelecek nesillere miras bırakmak, emanet etmek
%		13,04	26,08	8,69	30,43	17,39
Ö1	✓					
Ö2				✓		
Ö3				✓		
Ö4		✓				
Ö5	✓					
Ö6		✓				
Ö7						
Ö8					✓	
Ö9		✓				
Ö10		✓				
Ö11		✓				
Ö12			✓			
Ö13		✓				
Ö14				✓		
Ö15					✓	
Ö16					✓	
Ö17	✓					
Ö18				✓		
Ö19			✓			
Ö20				✓		
Ö21				✓		
Ö22					✓	
Ö23				✓		

Sınıf eğitimi öğretmen adaylarının vatanseverliği 5 tema altında tanımladıkları görülmektedir. Buna göre öğretmen adayları vatanseverliği sırasıyla vatanı ve milleti sevmek, ona bağlılık duymak (%30,43), vatanı ve milleti korumak (%26,08), görev ve sorumlulukları yerine getirmek (%17,39), gelecek nesillere miras bırakmak, emanet etmek (%13,04) ve vatana değer vermek (%8,69) olarak tanımlamışlardır. Öğretmen adaylarından bazılarının araştırmanın bu sorusuna ilişkin görüşleri aşağıda verilmektedir:

Vatanı ve milleti sevmek, ona bağlılık duymak temasına ilişkin Ö3 kodlu öğretmen adayı “*Bir bireyin vatanını ve milletini sevmesi...*”; vatanı ve milleti korumak temasına ilişkin Ö4 kodlu öğretmen adayı “*Vatanını koruyup, sahiplenmek ve ona zarar vermemek...*”; görev ve sorumlulukları yerine getirmek temasına ilişkin Ö8 kodlu öğretmen adayı “*Vatanına hangi koşulda olursa olsun koruyan vatanı için kendini feda edebilmek ve vatanına milletine karşı sorumluluklarını yerine getirmek*”; gelecek nesillere miras bırakmak, emanet etmek temasına ilişkin Ö5 kodlu öğretmen adayı “*Gelecek kuşaklara üzerinde yaşadığımız toprak parçasını bırakmaktır.*”; vatana değer vermek temasına ilişkin Ö12 kodlu öğretmen adayı “*Vatanseverlik bireyin ait olduğu ülkenin milletini geliştirmeye ve devam ettirmeye yönelik faaliyetlerde*

bulunması ve vatanına karşı kendini sorumlu hissetmesi ve saygı duymasıdır.” şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir.

İkinci araştırma sorusuna ilişkin bulgular: Araştırmanın ikinci araştırma sorusu “Sınıf eğitimi öğretmen adayı olarak sizce vatanseverlik neden önemlidir?” olarak belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının ikinci araştırma sorusuna ilişkin görüşleri Tablo 3’te verilmektedir.

Tablo 3. Öğretmen adaylarının vatanseverliğin önemine yönelik görüşleri

	Sevgi	Devamlılık	Aidiyet	Ortak değer	Saygı	Birliktelik	Tarih	Vatandaşlık
%	26,08	17,39	17,39	8,69	4,34	8,69	13,04	4,34
Ö1			√					
Ö2	√							
Ö3		√						
Ö4				√				
Ö5							√	
Ö6						√		
Ö7			√			√		
Ö8	√							
Ö9			√					
Ö10	√							
Ö11		√						
Ö12				√				
Ö13	√							
Ö14	√							
Ö15					√			
Ö16								√
Ö17							√	
Ö18	√							
Ö19								
Ö20							√	
Ö21		√						
Ö22		√						
Ö23			√					

Sınıf eğitimi öğretmen adayları vatanseverliğin önemini 8 tema altında belirtmişlerdir. Buna göre öğretmen adayları vatanseverliğin önemini sırasıyla ülkemizi sevmek (%26,08), ülkenin devamlılığını sağlamak (%17,39), topluma aidiyet duymak (%17,39), tarihi mirası gelecek nesillere taşımak (%13,04), toplumsal birlik sağlamak (%8,69) ve ortak değerleri benimsemek (%8,69), farklı ülkelere saygı duymak (%4,34) ve vatandaşlık bilinci oluşturmak (%4,34) olarak ifade etmişlerdir. Öğretmen adaylarından bazılarının araştırmanın bu sorusuna ilişkin görüşleri aşağıda verilmektedir:

Ülkemizi sevmek temasına ilişkin Ö8 kodlu öğretmen adayı “*Sevmeden vatanımıza sahip çıkamayız.*”; ülkenin devamlılığını sağlamak temasına ilişkin Ö11 kodlu öğretmen adayı “*Vatanseverlik bir ülkenin geleceği için çok önemlidir. Çünkü yaşadığı ülkede yaşayan insanlara vatansever olmazlarsa ülke zarar görür ve giderek çöküşe uğrar.*”; topluma aidiyet duymak temasına ilişkin Ö1 kodlu öğretmen adayı “*İnsan bir yere kendini ait hissedemezse yükselemez. Uçurtma misali savrulmamanı engelleyen seni bağlayan tutan ip ve araçtır vatanseverlik.*”; tarihi mirası gelecek nesillere taşımak temasına ilişkin Ö17 kodlu öğretmen adayı “*Çünkü bu vatan için binlerce şehit verildi. Vatanın her karış toprağı için büyük kayıplar verildi. Bu değerlere geleceğe de taşınmalı.*”; toplumsal birlik sağlamak temasına ilişkin Ö6 kodlu öğretmen adayı “*Çünkü bir vatani içinde bulunan insanlar bir arada tutar ve bu da bir vatanın bütünlüğü için çok önemlidir.*”; ortak değerleri benimsemek temasına ilişkin Ö12 kodlu öğretmen adayı “*Bir ülkenin kalkınması,*

vatandaşların refah içerisinde yaşaması ortak değerler etrafında toplanabilmesi ile açıklanır.”; vatandaşlık bilinci oluşturmak temasına ilişkin Ö16 kodlu öğretmen adayı “...İyi vatandaş olabilmek iyi bir vatansever olabilmek ile mümkündür...” şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir.

Üçüncü araştırma sorusuna ilişkin bulgular: Araştırmanın üçüncü araştırma sorusu “Sınıf eğitimi öğretmen adayı olarak sizce vatansever bir kişinin sahip olması gereken özellikler nelerdir?” olarak belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının üçüncü araştırma sorusuna ilişkin görüşleri Tablo 4’te verilmektedir.

Tablo 4. Öğretmen adaylarının vatansever bir kişinin sahip olması gereken özelliklere yönelik görüşleri

	Değerler	Kişilik yapısı
%	43,47	56,52
Ö1		√
Ö2	√	
Ö3		√
Ö4		√
Ö5		√
Ö6		√
Ö7		√
Ö8	√	
Ö9	√	
Ö10		√
Ö11		√
Ö12	√	
Ö13		√
Ö14		√
Ö15	√	
Ö16	√	
Ö17	√	
Ö18		√
Ö19	√	
Ö20	√	
Ö21	√	
Ö22		√
Ö23		√

Sınıf eğitimi öğretmen adayları vatansever bir kişinin sahip olunması gereken özellikleri değerler (%43,47) ve kişilik yapısı (%56,52) çerçevesinde açıklanmıştır. Öğretmen adaylarından bazılarının araştırmanın bu sorusuna ilişkin görüşleri aşağıda verilmektedir:

Vatenseverliği değerler çerçevesinde açıklayan Ö2 kodlu öğretmen adayı “*Toplumu, yaşadığı toprağı sevmesi gerekir. Milli değerlerin farkında olup yaşadığı toprakların değerini bilmeli.*”; Ö7 kodlu öğretmen “*Sevgi dolu, yardımsever, milli bilinci güçlü, dürüst, ileri görüşlülüğü olan, olaylara mantıklı çözüm üreten kişiler olması gerekir.*”; kişilik yapısı çerçevesinde açıklayan Ö1 kodlu öğretmen adayı “*Milli değerlere saygı duyan, ülkesinin vatandaşlarına saygı duyan, vatanın nereden nereye geldiğini bilen, marşını-bayrağını bilen ve tanıyan.*”; Ö7 kodlu öğretmen adayı “*Sevgi dolu yardımsever milli bilinci güçlü dürüst ileri görüşlülüğü olan olaylara mantıklı bir birey olmalıdır.*” şeklinde görüşleri ifade etmişlerdir.

Dördüncü araştırma sorusuna ilişkin bulgular: Araştırmanın dördüncü araştırma sorusu “Sınıf eğitimi öğretmen adayı olarak sizce kendisini vatansever olarak niteleyen bir kişinin vatandaş olarak ülkesi için neler yapması gerekir?” olarak belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının dördüncü araştırma sorusuna ilişkin görüşleri Tablo 5’te verilmektedir.

Tablo 5. Öğretmen adaylarının kişinin vatansever olarak ülkesi için neler yapması gerektiğine yönelik görüşleri

	Ülkesine karşı görevlerini yapmak	Ülkesine sahip çıkmak/korumak	İşini yapmak/çalışmak	Ülkesine zarar vermemek
%	30,43	34,78	21,73	13,04
Ö1		√		
Ö2		√		
Ö3			√	
Ö4				√
Ö5	√			
Ö6				√
Ö7		√		
Ö8		√		
Ö9		√		
Ö10	√			
Ö11		√		
Ö12			√	
Ö13			√	
Ö14				√
Ö15	√			
Ö16	√			
Ö17	√			
Ö18			√	
Ö19		√		
Ö20			√	
Ö21	√			
Ö22	√			
Ö23		√		

Sınıf eğitimi öğretmen adayları kendisini vatansever olarak niteleyen birinin vatandaş olarak ülkesi için neler yapması gerektiğine ilişkin cevapları sırasıyla ülkesine karşı görevlerini yapmak, ülkesine sahip çıkmak-korumak, işini yapmak-çalışmak olmak üzere, ülkesine zarar vermemek 4 tema altında toplanmıştır. Tablo 2.4.’de de görüldüğü gibi öğretmen adaylarının %34,78’i ülkesine sahip çıkmak - korumak derken % 30,43’ ü ülkesine karşı görevlerini yapmak, %21,73’ü işini yapmak-çalışmak ve %13,04’ü de ülkesine zarar vermemek olarak ifade etmişlerdir. Öğretmen adaylarının bu görüşme sorusuna ait ifadeleri aşağıda verilmektedir.

Ülkesine karşı görevlerini yapmalı temasına ilişkin Ö10 kodlu öğretmen adayı “*Ülkesinin kalkınması için kendi üzerine düşen görevlerini yerine getirmelidir. Vergisini vermeli, askerliğini yapmalı, vatanına milletine faydalı meslekler yapıp önce kendi sonra ülkesinin gelişimine katkı sağlamalı, aydın fikirleri olmalı.*” ülkesine sahip çıkması/koruması temasına ilişkin Ö1 kodlu öğretmen adayı “*Olası kargaşada bırakıp kaçmaması, değerlerini gelecek nesillere aktarması, marşına bayrağına saygı duyması, vatanını koruması.*”; ülkesine zarar vermemesi gerektiği

temasına ilişkin Ö6 kodlu öğretmen adayı “*Yaptığı meslek her ne olursa olsun severek ve istiyor olarak çalışması gerekir. Vatanına zarar verecek herhangi bir davranıştan kaçınması gerekir.*”; işini yapmak/çalışmak temasına ilişkin Ö12 kodlu öğretmen adayı “*Birey hangi işi ya da mesleği yaparsa yapsın ülkesi için en iyisini yapmalı. Çiftçi en iyi ürünleri yetiştirilmeli, doktor hastalarını en iyi şekilde tedavi etmeli, politikacı en iyi şekilde yönetmeli, öğretmen en iyi şekilde millet vatan için birey yetiştirmeli.*” olarak görüşlerini ifade etmişlerdir.

Beşinci araştırma sorusuna ilişkin bulgular: Araştırmanın beşinci araştırma sorusu “Sınıf eğitimi öğretmen adayı olarak vatanseverlik eğitimi açısından Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nı nasıl değerlendirirsiniz?” olarak belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının beşinci araştırma sorusuna ilişkin görüşleri Tablo 6’da verilmektedir.

Tablo 6. Öğretmen adaylarının vatanseverlik eğitimi çerçevesinde Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’na yönelik görüşleri

	Program yetersiz-eksik	Program vatanseverlik eğitimi açısından faydalı – önemli	Program vatanseverlik eğitimi açısından yeterli
%	47,82	26,08	13,04
Ö1	√		
Ö2	√		
Ö3		√	
Ö4			√
Ö5	√		
Ö6	√		
Ö7			
Ö8	√		
Ö9			√
Ö10	√		
Ö11		√	
Ö12			√
Ö13	√		
Ö14	√		
Ö15		√	
Ö16		√	
Ö17	√		
Ö18	√		
Ö19			
Ö20	√		
Ö21		√	
Ö22		√	
Ö23			

Sınıf eğitimi öğretmen adaylarının vatanseverlik eğitimi açısından Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nı genel olarak 3 tema altında değerlendirilmiştir. Buna göre öğretmen adaylarının %60,86’sı programı yetersiz/eksik bulurken %26,08’i programı vatanseverlik eğitimi açısından faydalı–önemli bulmakta, %13,04’ü de programın vatanseverlik eğitimi açısından yeterli olduğunu ifade etmektedirler. Öğretmen adaylarının bu görüşme sorusuna ait ifadeleri aşağıda verilmektedir:

Programın yetersiz/eksik olduğu temasına ilişkin Ö1 kodlu öğretmen adayı “*Teori olarak yeterli görülebilir (tabi programdakini öğretmenler uyguluyorsa). Ama yaşama ve topluma uyarılama açısından eksik.*” ; faydalı–önemli olduğu temasına ilişkin Ö1 kodlu öğretmen adayı “*Sosyal Bilgiler dersinde doğayı korumaya yönelik, insanları bilinçlendirmeye yönelik, Atatürk’ün hayatı, savaşlar gibi bilgiler verilmesi açısından program faydalıdır.*” ; programın yeterli olduğu temasına

ilişkin Ö4 kodlu öğretmen “*Program zaten vatan millet bütünlük üzerine kurulu, mihver bir ders. Hemen her fırsat ve aşamada işlenmiş.*” olarak görüşlerini ifade etmişlerdir.

Altıncı araştırma sorusuna ilişkin bulgular: Araştırmanın altıncı araştırma sorusu “Sınıf eğitimi öğretmen adayı olarak vatanseverlik eğitiminde gördüğünüz sorunlar nelerdir?” olarak belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının altıncı araştırma sorusuna ilişkin görüşleri Tablo 7’de verilmektedir.

Tablo 7. Öğretmen adaylarının vatanseverlik eğitiminde gördüğü sorunların neler olduğuna ilişkin görüşleri

	Dersler ile ilgili sorunlar	Ülke ile ilgili sorunlar	Program ile ilgili sorunlar	Sorun görmüyorum
%	39,13	30,43	21,73	8,69
Ö1	√			
Ö2			√	
Ö3	√			
Ö4	√			
Ö5	√			
Ö6		√		
Ö7	√			
Ö8				√
Ö9			√	
Ö10			√	
Ö11		√		
Ö12		√		
Ö13	√			
Ö14		√		
Ö15	√			
Ö16			√	
Ö17			√	
Ö18		√		
Ö19				√
Ö20	√			
Ö21	√			
Ö22		√		
Ö23		√		

Sınıf eğitimi öğretmen adaylarının vatanseverlik eğitiminde gördüğü sorunların neler olduğuna ilişkin sorulan bu araştırma sorusuna verilen cevaplar ders bazında, program bazında, ülke bazında ve sorun görmeyenler bazında olmak üzere 4 tema altında verilmiştir. Tablo 2.6.’da da görüldüğü üzere sınıf öğretmenliği öğretmen adayları vatanseverlik eğitiminde %39,13’le ders bazında, %30,43’le ülke bazında, %21,73’le program bazında birtakım problemler olduğunu belirtmişler, katılımcıların %8,69’luk bir kısmı ise bir sorun görmediğini ifade etmişlerdir. Öğretmen adaylarının bu görüşme sorusuna ait ifadeleri aşağıda verilmektedir.

Ders bazında sorunlar olduğunu belirten öğretmen adaylarından bazıları “*Sadece sözlü anlatım bazında olmaması gerekmektedir bence. Gezip görme milli değerleri görerek de pekiştirmeli.*” (Ö1); “*Çok teoride kalıyor.*” (Ö3); “*Programda çok yer veriliyor Ama ders esnasında sınıf ortamında pek uygulanmıyor yalnızca arka panoda kalabiliyor.*” (Ö4); “*Derslerin yetersiz olduğunu bunun için kullanılan programların yetersiz olduğunu görüyorum ders sayıları artırılmalı.*” (Ö5); “*Bu bilinci geliştirmek için yeterince etkinlik düzenleyerek pekiştirmediğini düşünmüyorum daha çok sözel olarak kalıyor.*” (Ö13) şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir.

Ülke bazında sorunlar olduğunu belirten öğretmen adaylarından bazıları bu duruma ilişkin görüşlerini: “*Tarihimiz çok düz anlatım yöntemi ile anlatıldığı için öğrencilerde kalıcı olmuyor*

kalıcı olmadığı için buralara ne şartlarda geldiğimizi bilmiyorlar ve saygı duymuyorlar filmlerle müzelerle kitaplarla gezilerle desteklenmeli.” (Ö6); “Ülkemiz için konuşacak olursam vatanseverlik sanalda kendini gösteriyor. Keşke herkes söylediği gibi olsa.” (Ö11); “Ülkemizde maalesef yediden yetmişe herkes çok fazla siyasi hale geldi getiriyor. Bazı konuları vatanseverlik de buna dahil vatanseverlik siyasi bir unsur gibi algılamamalı karşılaştırılmamalı.” (Ö12); “Bu konuda ülkemizin son zamanlarda çok zayıf kaldığını düşünüyorum şehit haberleri bile ülke gündeminde 20 saniye yer alırken vatani için canını feda eden insanlara bu değer veriliyorken bunu gören nesilden de pek bir şey beklenemez.” (Ö14); “Bu eğitimin yeterince verilmediğini görüşündeyim. Çünkü öğrenilenler sadece teoride kalıyor uygulamaya geldiğinde yapılmıyor.” (Ö18) şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir.

Program bazında sorunlar olduğunu belirten öğretmen adaylarından bazıları: *“Vatanseverlik kavramını öğrencilere güzelce empoze edemiyoruz biraz daha fazla programda yer verilmesi gerekir...” (Ö2); “Derslerin yetersiz olduğunu bunun için kullanılan programların yetersiz olduğunu görüyorum ders sayıları artırılmalı.” (Ö5); “Vatanseverlik eğitimi adına Aslında belirli kazanımların içinde öğretmenin bahsedirse öğrencilere kazandırılabilir olması ayrıca bir vatanseverlik eğitimi olmaması ve sadece teorik bilgileri içermesi (kazanımlarda). Ders programında sadece geçmişteki olaylardan örnekler vererek konular anlatılarak bu değer işleniyor sadece teorik bilgiler olarak kalıyor.” (Ö9); “Programda daha fazla yer verilmesi gereken bir konu derslerde bu değerlerimize yeterince dikkat çekilmeli özellikle sınıf eğitiminde temelden verilmesi gereken bir değer vatanseverliği yeterince bilmeyen nesillerin yetişmesini engellemeliyiz.” (Ö10); “Programda bu değeri önem verilmiş ona amaçları arasına koyulmuş Ama bu değeri nasıl etkili bir biçimde verilmesi uygulama örnekleri verilmemiştir özellikle küçük yaşlardaki çocukların ahlaki yargılarının bireysel durumlara göre farklılık göstermesi bunun için yöntem oluşturmayı gerektiriyor.” (Ö16) şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir.*

Sorun görmüyorum diyen öğretmen adaylarından bazıları bunu *“Çok fikrim yok ancak sorun da görmüyorum.” (Ö8); “Sorun görmüyorum.” (Ö19) şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir.*

Yedinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular: Araştırmanın yedinci araştırma sorusu “Sınıf eğitimi öğretmen adayı olarak vatanseverlik denildiğinde aklınıza gelen ilk kişi kimdir, ilk olay nedir ve ilk mekân/yer neresidir?” olarak belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının yedinci araştırma sorusuna ilişkin görüşleri tablolar halinde verilmektedir.

Tablo 8. Öğretmen adaylarının vatanseverlik denildiğinde akıllarına gelen ilk kişi, olay ve yer/mekâna ilişkin bilgiler

Özellikler	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Ö8	Ö9	Ö10	Ö11	Ö12	Ö13	Ö14	Ö15	Ö16	Ö17	Ö18	Ö19	Ö20	Ö21	Ö22	Ö23	%	
Kişi	<i>Atatürk</i>	√	√	√		√	√	√	√	√	√	√	√		√	√	√	√	√		√	√	√	82,60	
	<i>Seyit onbaşı</i>																			√		√		8,69	
	<i>Elif</i>													√										4,34	
	<i>Şehitler</i>				√																				4,34
	<i>Kurtuluş savaşı</i>	√	√	√					√	√	√	√	√			√	√								47,82
Olay	<i>Çanakkale savaşı</i>					√		√									√			√	√	√	√	30,43	
	<i>Bağımsızlık anı</i>																		√						4,34
	<i>Atatürk'ün doğumu</i>						√																		4,34
	<i>Elifin ölmesi</i>													√											4,34
	<i>İstiklal marşının yazılması</i>																		√						4,34
	<i>Savaş</i>				√																				4,34
	<i>Türkiye</i>	√		√					√			√													17,39
	<i>Anadolu</i>		√					√																	8,69
	<i>Ülkemiz</i>				√								√												8,69
	<i>Çanakkale</i>					√						√						√			√	√	√		26,08
Mekân/Yer	<i>Anıtkabir</i>					√																			4,34
	<i>Gelibolu</i>						√									√									8,69
	<i>Tüm cephele</i>									√															4,34
	<i>Savaş meydanı</i>													√											4,34
	<i>Samsun</i>														√										4,34
	<i>Hatay Dört yol</i>																	√							4,34
	<i>Ankara</i>																		√				√		8,69

Öğretmen adaylarının vatanseverlik denildiğinde akıllarına gelen ilk kişi, olay ve yer/mekâna ilişkin bulgular Tablo 8’de gösterilmektedir. Öğretmen adayları vatanseverlik denildiğinde akıllarına gelen ilk kişiyi %82,60’la Atatürk, %8,09’la Seyit Onbaşı, %4,34’le şehitler ve Elif olarak yanıtlamaktadırlar. Öğretmen adayları akıllarına gelen olayla ilgili olarak %47,82 ile Kurtuluş savaşı, %30,43 ile Çanakkale Savaşı, %4,34 ile de sırasıyla bağımsızlık anı, Atatürk’ün doğumu, Elif’in ölmesi, İstiklal Marşı’nın yazılması olduğunu ifade etmektedirler. Öğretmen adaylarının yere/mekâna ilişkin ifadeleri ise %26,08’le Çanakkale, %17,39’la Türkiye, %8,69’la sırasıyla Anadolu, ülkemiz, Ankara ve Gelibolu, %4,34’le de sırasıyla Anıtkabir, tüm cepheler, savaş meydanı, Samsun ve Hatay-Dörtyol olarak sıralanmaktadır.

Sekizinci araştırma sorusuna ilişkin bulgular: Araştırmanın sekizinci araştırma sorusu “Sınıf eğitimi öğretmen adayı olarak vatanseverlik eğitiminin verilmesine yönelik neler yapılmalıdır?” olarak belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının sekizinci araştırma sorusuna ilişkin görüşleri Tablo 9’da verilmektedir.

Tablo 9. Öğretmen adaylarının vatanseverlik eğitiminin verilmesinde nelerin yapılması gerektiğine ilişkin görüşleri

	Ders çerçevesinde yapılması gerekenler	Okul çerçevesinde yapılması gerekenler	Toplum içinde yapılması gerekenler
%	47,82	30,43	21,73
Ö1	√		
Ö2	√		
Ö3		√	
Ö4		√	
Ö5		√	
Ö6	√		
Ö7	√		
Ö8			√
Ö9	√		
Ö10			√
Ö11	√		
Ö12	√		
Ö13	√		
Ö14		√	
Ö15	√		
Ö16	√		
Ö17		√	
Ö18			√
Ö19			√
Ö20			√
Ö21		√	
Ö22	√		
Ö23		√	

Öğretmen adaylarının vatanseverlik eğitiminin verilmesinde nelerin yapılması gerektiğine ilişkin görüşleri ders çerçevesinde yapılması gerekenler (%47,82), okullarda yapılması gerekenler (%30,43) ve toplum içinde yapılması gerekenler (%21,73) şeklinde 3 tema altında toplanmaktadır. Öğretmen adaylarının bu görüşme sorusuna ait ifadeleri aşağıda verilmektedir.

Ders çerçevesinde yapılması gerekenler temasına ilişkin Ö9 “*Derslerde bu değeri daha kapsamlı sadece ülke korunması için değil o ülkedeki insanların bir arada yaşayabilmesi için de barış ortamının sağlanmasında da önemli olduğu belirtilmeli. Bu değerlerin her ülke vatandaşının kazanması gereken başlıca değerlerden (kök değerlerden) olduğu vurgulanmalıdır.*”; okullarda

yapılması gerekenler temasına ilişkin Ö21 kodlu öğretmen adayı “*Önce okulda öğrencilere sadece askere gitmekle vatansever olunamayacağını, bu ülkenin her konuda iyi olması için okumamız gerektiğini, üretmemiz gerektiğini, vatanını temiz kullanmayı bilmeyi.*”; toplum içinde yapılması gerekenler temasına ilişkin Ö19 kodlu öğretmen adayı “*Topluma yararlı bir vatandaşın nasıl topluma kazandırılacağına dair çalışmalar yapılmalıdır.*” şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir.

Tartışma ve Öneriler

Sınıf eğitimi öğretmen adayları vatanseverliği, vatani ve milleti sevmek, ona bağlılık duymak, vatani ve milleti korumak, görev ve sorumlulukları yerine getirmek, gelecek nesillere miras bırakmak, emanet etmek ve vatana değer vermek olarak tanımlamışlardır. Kılcan (2013)’ın çalışmasında katılımcılar vatanseverliği, fedakâr olmak olarak açıklamaktadırlar. Ersoy ve Öztürk (2015)’ün çalışmasında öğretmen adayları vatanseverliği, ülkeyi sevmek ve bağlı olmak, görevlerini ve sorumluluklarını yerine getirmek ve demokrasi ve insan haklarının gelişmesi için çaba harcamak biçiminde algıladıklarını belirtmişlerdir. Karasu-Avcı ve İbret (2016) çalışmasında okul öncesi öğretmen adayları vatanseverliği vatani ve milleti sevmek ve korumak olarak tanımlamışlardır. Çelikkaya ve Öztürk-Demirbaş (2013) çalışmasında öğretmen adaylarının vatanseverliği koruma ve fedakârlık olarak ifade ettikleri görülmektedir. Yıldız (2018)’in çalışmasında da öğretmenlerin çoğunluğunun vatanseverliği ülkesini sevmek olarak tanımladıkları görülmektedir. Westheimer (2006), vatanseverlik eğitiminin ABD’de özellikle 11 Eylül saldırıları sonrasında önem kazandığını ifade eden çalışmasında vatanseverliğin tam bir tanımını yapmaktan ziyade onu oluşturan öğeleri saymanın daha iyi olabileceğini bu öğelerin de ülkeyi sevmek, ona bağlı olmak ve onu desteklemek olduğunu ifade etmiştir. Tarhan (2019), çalışmasında Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverliği; çoğunlukla, çalışmak ve çalışkan olmak, ülkesine ve milli değerlere sahip çıkmak, ülkesine sevgi ile bağlı olmak şeklinde ifade etmiştir. Buna göre bu araştırmada elde edilen sonuçlar ile literatürdeki araştırmaların sonuçlarının çoğunlukla benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Sınıf eğitimi öğretmen adayları vatanseverliğin önemini sırasıyla ülkemizi sevmek, ülkenin devamlılığını sağlamak, topluma aidiyet duymak, tarihi mirası gelecek nesillere taşımak, toplumsal birlik sağlamak ve ortak değerleri benimsemek, farklı ülkelere saygı duymak ve vatandaşlık bilinci oluşturmak olarak ifade etmişlerdir. Tay ve Yıldırım (2009)’ın çalışmasında sosyal bilgiler dersinde kazandırılması istenen vatanseverlik değerinin gerekçelerini öğrenci velileri, çocukların çalışkan olması, bilinçli olması, sorumluluk sahibi olması, özgür yaşayabilmesi, birlik ve bütünlük içinde yaşayabilmesi, milli kimliğimizi koruyabilmesi gibi çeşitli gerekçeler ile açıklamışlardır. Yaka, Yalçın ve Denizli (2014)’nin okul öncesinde verilecek öncelikli değerlere ilişkin veli görüşlerinin alındığı çalışmada öğrenci velilerinin öncelikli olarak kişisel değerlere önem verdiği, daha sonra kültürel değerleri önemsedikleri görülmektedir. Vatansever olmanın da kültürel değerler arasında belirtildiği görülmektedir. Mindivanlı ve Aktaş (2011) çalışmasında vatanseverlik değerini milli değerlerler arasında sınıflandırmışlardır. İyi bir Türk vatandaşı yetiştirmek için vatanseverlik değerinin verilmesinin önemine vurgu yapmışlardır. Avcı, vd. (2017)’nin çalışmasında vatanseverliğin önemi toplumsal birlik ve beraberliğin sağlanması ile toplumsal devamlılık olarak belirtilmiştir.

Sınıf eğitimi öğretmen adayları vatansever bir kişinin sahip olunması gerekenleri değerler ve kişilik özellikleri çerçevesinde açıklamışlardır. Kabaklı Çimen (2017)’in üniversite öğrencilerinin vatanseverlik tutumları ve benlik kurgularının arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında öğrencilerin vatanseverlik tutumu ile benlik kurguları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Bakioğlu ve Kurt (2009) öğretmenlerin demokrasi, vatandaşlık ve vatanseverlikle ilgili görüşlerini incelediği çalışmasında öğretmenlerin tamamına yakınının görev bilincine dayalı müsbet

vatanserverlik anlayışına sahip olduklarını ifade etmiştir. Elban (2015b), tarih eğitimi ve vatanserverlik arasındaki ilişkileri yurt içi ve yurt dışı yazından hareketle farklı bakış açılarıyla ele aldığı çalışmasında insanların vatanserverliğe farklı manalar yüklediği ve farklı şekillerde tanımladıklarını ifade etmiştir. Karasu-Avcı ve İbret (2016) vatanserverlik değerine ilişkin okul öncesi öğretmenleri ile yaptıkları çalışmada katılımcıların vatanserver bir bireyden beklentilerini en fazla vatanını sevmesi/koruması/sahip çıkması olarak belirtmişlerdir. Ariya, Omale ve Ezeala (2016) Nijerya sosyal bilgiler eğitiminde vatanserverlik eğitimi ve sorunlarını inceledikleri çalışmalarında, ülkenin kalkınması ve gelişiminin öğrencilerin vatanserverlik gibi kök değeri kazanmalarına bağlamışlardır. Sözü edilen çalışmalar araştırmanın bulgularını destekleyici nitelikte olması bakımından önemlidir.

Sınıf eğitimi öğretmen adayları kendisini vatanserver olarak niteleyen birinin vatandaş olarak ülkesi için neler yapması gerektiğine ilişkin cevapları ülkesine karşı görevlerini yapmak, ülkesine sahip çıkmak–korumak, ülkesine zarar vermemek, işini yapmak– çalışmak olmak üzere 4 tema altında belirtmişlerdir. Avcı, vd. (2017)'nin çalışmasında sosyal bilgiler öğretmenleri vatanserverlik değerinin önemini bağımsızlığın önemini vurgulaması ve iyi vatandaş olmayı öğretmesi durumları ile açıklamaktadırlar. Kurt (2007)'un çalışmasında öğretmenler vatanserverliği, vatandaşlık görevlerini yerine getirme, duyarlı olma, aktif olma, fedakârlık ve aidiyet duygularını geliştirmek olarak ifade etmişlerdir. Karasu-Avcı ve İbret (2016)'in çalışmasında okul öncesi öğretmen adayları vatanserver bireyden beklentilerini ülkesini sevmesi/ona ait hissetmesi/onu koruması, sorumluluklarını yerine getirmesi, birlik ve beraberliği sağlaması şeklinde belirtmişlerdir. Avcı (2015) sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatanserverlik değeri kazanmış öğrencilerden beklentilerini ülkemizin kalkınması, toplumsal devamlılığın sağlanması, hukuk kurallarına uyulması ve çevreye ve hayvanlara karşı tutum geliştirme olarak belirttiklerini ifade etmektedir. Tarhan (2019) çalışmasında katılımcıların, vatanserver kişileri; çalışkan, milli değerlere sahip çıkan, sorumluluk sahibi, ülke yararını gözeten ve duyarlı olan şeklinde betimlemişlerdir. Buna göre literatürde elde edilen çalışmaların sonuçlarının da bu araştırmanın sonuçlarını desteklediği görülmektedir.

Sınıf eğitimi öğretmen adayları vatanserverlik eğitimi açısından Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nı yetersiz/eksik; faydalı–önemli ve yeterli olduğunu ifade etmişlerdir. Yavuz (2018)'un çalışmasında ülkemizde vatanserverlik değerinin doğrudan verilen değerler arasında yer aldığı görülürken ABD, Singapur ve Kanada'da Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda vatanserverlik değeri doğrudan karşımıza çıkmadığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda ülkemiz Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda vatanserverlik değerine daha fazla önem verildiği vurgulanmaktadır. Yıldız (2018) sosyal bilgiler dersinde vatanserverlik eğitiminin önemli bir yere sahip olduğuna inandıkları belirttiktedirler. Tarhan (2019) çalışmasında katılımcıların çoğunluğu, sosyal bilgiler ders programını vatanserverlik eğitimi açısından uygun bulmuş ve çok disiplinli yapısıyla vatanserverlik kazandırmada etkin bir ders olduğu sonucuna varılmıştır. Tabak ve Yaylak (2020) çalışmalarında sosyal bilgiler dersi Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanında vatanserverlik değerini kök değer olarak tespit etmişlerdir. Bu durum sosyal bilgiler dersinde vatanserverlik değerinin hem kök değer olarak hem de doğrudan kazandırılması hedeflenen değer olarak yer aldığını göstermektedir. Ravitch (2006) Amerikan okullarında vatandaşlık eğitiminin yeri ve önemi ile ilgili olarak yapmış olduğu çalışmada vatanserverlik eğitiminin ayrı bir ders olarak değil vatandaşlık eğitiminin bir parçası olarak alması gerektiğini, bu sayede de kurucu liderlerin ülkeyi hangi şartlarda kurarak bu hale getirdiklerini, demokratik kurumların nasıl çalıştıklarını, güçlerini ve sınırlarını öğrenmesi gerektiğinden bahsetmektedir. ABD'de vatandaşlık eğitimi amacıyla verilen sosyal bilgiler dersi, tüm bunların kazandırılmasında da faydalanılmaktadır. Hand (2011) vatanserverliği, kişinin ülkesine olan sevgisi olarak açıkladığı çalışmasında vatanserverlik eğitimi ile vatandaşların vatandaşlık görevlerini yerine getirme motivasyonunu bulmaları sağlanırken,

ülkelerine hissedecekleri bağ ile daha öz verili çalışmalarına katkı sağlayacağını ifade etmiştir. Buna göre farklı ülkelerde de sosyal bilgiler dersi ile vatanseverlik değerinin kazandırıldığı görülmekte ancak bu çalışmada öğretmen adayları ülkemizdeki Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda vatanseverlik değerinin kazandırılmasına ilişkin görüşlerinin farklılaştığı anlaşılmaktadır.

Sınıf eğitimi öğretmen adayları vatanseverlik eğitiminde gördüğü sorunları ders, program, ülke ile ilgili sorunlar ve sorun görmeyenler olarak sınıflandırılmıştır. Karasu-Avcı ve İbret (2016)'in çalışmasında okul öncesi öğretmen adayları vatanseverlik değerinin kazandırılmasında etkili olan faktörleri aile, okul ve çevre olarak belirtmektedirler. Tarhan (2019) çalışmasında, öğretmen ve sosyal çevrenin vatansever olmasının, iyi bir tarih öğretimi ile birlikte milli değerlerin öğretiminin vatanseverlik değerini kazandırmada etkili olacağını, tarihi mekânlara geziler düzenlemek, video ve filmler izlettirmek, edebi ürünlerden yararlanmak gibi yöntemlerin uygulanmasının vatanseverlik eğitime katkıda bulunacağını belirtilmiştir. Yıldız (2018)'in çalışmasında sosyal bilgiler öğretmenlerine göre programın yoğunluğu ve vatanseverlik eğitimi açısından yetersiz olması, ders saatlerinin az olması ve yapılmak istenen gezilere izin verilmemesi, eğitim politikaları ile ilgili sorunlar, ilgili görsel materyallerin az olması vatanseverlik eğitiminde sıklıkla karşılaşılan sorunlar olarak belirtilmektedir. Hand ve Pearce (2011) Britanya okullarında vatanseverlik ile ilgili öğretmen ve öğrenciler ile yapmış oldukları çalışmanın sonunda vatanseverliğin tarih ve vatandaşlığın konu çerçevesinde verildiği, ancak bunlarla ilişkili olarak verilmesinin yeterli olmadığı ve başlı başına bir konu olarak da öğretilmesi gerektiğini de vurgulamışlardır. Ben-Porath (2007) vatanseverlik eğitiminin demokraside eğitimin meşru bir parçası olarak görülüp görülmemesi ile ilgili olarak yapmış olduğu çalışmada toplumsal ve küresel çatışmalar nedeniyle okullarda vatanseverlik eğitiminin verilmesinin gerekli olduğunu ifade etmektedir. Buna göre alanyazındaki çalışmaların sonuçlarının bu araştırmayı desteklediği söylenebilir.

Öğretmen adayları vatanseverlik denildiğinde akıllarına gelen ilk kişiyi Atatürk, Seyit Onbaşı, Şehitler ve Elif olarak cevaplamışlardır. Öğretmen adayları akıllarına gelen olayı Kurtuluş Savaşı, Çanakkale Savaşı, bağımsızlık anı, Atatürk'ün doğumu, Elif'in ölmesi, İstiklal Marşı'nın yazılması olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmen adaylarının yere/mekâna ilişkin ifadeleri Çanakkale, Türkiye, Anadolu, ülkemiz, Ankara ve Gelibolu, Anıtkabir, tüm cephe, savaş meydanı, Samsun, Hatay-Dörtyol olarak sıralanmaktadır. Faiz ve Karasu-Avcı (2019) tarihi kahramanların değerler eğitiminde rol model olarak kullanılmasına ilişkin ortaokul öğrencilerinin algılarının incelendiği çalışmada öğrenciler vatanseverlik değerini en fazla Mustafa Kemal Atatürk ile ilişkilendirmişlerdir. Bu sonuç Yazıcı ve Aslan (2011) ile Faiz ve Yazıcı (2018)'nin çalışmalarıyla da benzer niteliktedir. Tarhan (2019) çalışmasında da benzer sonuç çıkmış ve katılımcıların Atatürk, Milli Mücadele ve Anadolu olduğu; vatanseverlik ile ilişki kurdukları kavramların ise sevgi, toprak, ülke, vatan, çalışkanlık, bağımsızlık, bayrak vb. kavramların olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ravitch (2006) ülkenin kurucu liderlerinin yaptıkları kahramanlıkların ve tarihsel kişiliklerin vatanseverlik eğitiminde önemli olduğunu vurgulamaktadır. Buna göre alanyazındaki çalışmaların sonuçlarının bu araştırma sonuçlarını desteklediği görülmektedir.

Sınıf eğitimi öğretmen adayları vatanseverlik eğitimi çerçevesinde nelerin yapılması gerektiğine ilişkin görüşleri ders çerçevesinde, okul çerçevesinde ve toplum çerçevesinde yapılmasını gerekenler olarak ifade edilmiştir. Moon ve Dixon (1985) ülkelerin sosyal kontrol kapasitelerinin kısmen azaldığı, vatandaşların ülkeleriyle özdeşleştirilmesi ve ortak iyilik için kişisel fedakârlıklarda bulunma istekliliğinin azaldığını ifade etmişler, vatanseverliğin yeniden inşası, sivil bilinç eğitimi adlı çalışmasında okullar ve askerlikteki yurttaşlık eğitiminin çerçevesinin daha iyi çizilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Uzakbayeva, Zhalgasova, Beisembayeva ve

Kosherbayeva (2014) vatandaşlık eğitiminin durumunu işledikleri çalışmalarının başında vatanseverliğin her birey için iyi bir vatandaş olarak kişilik gelişiminde büyük bir öneme sahip olduğunu, bireylerin vatanseverlik eğitimi olmadan kişisel ve kamusal önemi hissetmelerinin imkansız olduğunu, toplumların vatanseverlik duygusu ile yetişmiş bireyler ile gelişeceğini ifade etmişlerdir. Tarhan (2019) çalışmasında öğretmen yetersizlikleri, ders programının içerik olarak yetersiz olması, derslerin teorik işlenmesi ve öğretmenlerin siyasi görüşünü derse yansıtması olması vatanseverlik öğretimde başlıca sorunlar olup bu sorunlara yönelik çözüm önerileri ise öğretmen yeterliklerinin artırılması ve geziler düzenleme, tarihi kişiliklerden yararlanma gibi öğretim tekniklerin kullanılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Gusacov (2018) vatanseverlik eğitiminin ülkelerdeki vatandaş grupları arasında ve içinde sosyal dayanışmanın inşası için eğitici bir çözüm olacağından, toplumsal olarak insanların aralarında bir bağ kurulacağından bahsetmektedir. Gove (2009) modern, kapsayıcı bir vatanseverlik inşa etmenin yolunun tüm İngiliz vatandaşlarına bu ülkenin tarihi başarılarından gurur duymayı öğretmek olduğunu ifade etmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgulardan hareketle sınıf eğitimi öğretmen adaylarının vatanseverlik eğitimine önem verdikleri, vatanseverliği çoğunlukla ülkeye karşı yapılacak ödevler bağlamında açıkladıkları ve vatanseverliği bireysel ve toplumsal çerçevede açıkladıkları, gelir dağılımı ya da cinsiyet durumlarının vatandaşlık yaklaşımlarında herhangi bir farklılık oluşturmadığı söylenebilir. Bu verilerden hareketle şu öneriler yapılabilir:

- Sınıf öğretmenliği, sosyal bilgiler dersini 4. sınıf düzeyindeki öğrencilere veren öğretmen grubudur. Bu nedenle öğretmen adaylarının dersin çerçevesini daha iyi kavramalarına yönelik lisans dersleri eklenebilir.
- Bu araştırma sosyal bilgiler öğretmen ve öğretmen adayı ile de yapılabilir. Bunun yanında farklı branşlarla da yapılması vatanseverliğin kazandırılmasında önemlidir.
- Vatanseverlik eğitiminin daha etkin yapılabilmesi amacıyla disiplinlerarası iş birlikleri sağlanmasına yardımcı olacak program çalışmaları yapılabilir.
- Vatandaşlık eğitiminin kesintisiz sağlanabilmesi için matematik, fen bilimleri ve diğer branş öğretmenlerinin yetiştirildiği lisans programlarının da vatandaşlık eğitime yönelik içerik içerecek şekilde güncellenmesi sağlanabilir.
- Vatanseverlik duygusunun kazandırılması için değerler eğitime önem verilmeli ve milli değerlerin öğretilmesine özen gösterilmelidir. Değer eğitiminde örnek tarihi kahramanlardan da faydalanılması öğrencilerin rol modeli alması açısından öneme sahiptir.
- Vatanseverliğin ne olduğu öğrencilere açıklanmalıdır. Öyle ki sadece savaşmak değil işini düzgün yapmanın, vatanın yararına olan her eylemin vatanseverlik olacağı belirtilmelidir.
- Vatanseverlik değerinin kazanılmasında ailenin ve sosyal çevrenin etkisi olduğundan vatanseverlik eğitiminin, yaşam boyu öğrenme programlarına alınması ve medyanın da işbirliği ile halkı bilinçlendirecek programlar düzenlenmesi sağlanmalıdır.
- Vatanseverlik eğitimi için ders müfredatlarında düzenlemeler yapılarak, vatandaşlık ve vatanseverlik konularına daha çok yer ayrılması sağlanmalıdır.

Kaynakça

- Acun, İ., Yücel, C., Önder, A. & Tarman, B. (2013). Değerler: Kim ne kadar değer veriyor?. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 180-197.
- Ariya, D. A., Omale, A. & Ezeala, L. A. (2016). Towards addressing patriotism problem in Nigerian society through value education in Social Studies. *Academic Research International*, 7(4), 136-143.
- Atatürk, M. K. (1927). Nutuk. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- Avcı, A. A. (2015). *Sosyal Bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılmasına yönelik öğretmen ve öğrenci görüşleri*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kastamonu, Türkiye.
- Avcı, A. A., İbret, B. Ü. & Karasu-Avcı, E. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin kazandırılmasına yönelik görüşleri. *Elementary Education Online*, 16(4), 19-39.
- Karasu-Avcı, E. & İbret, B. Ü. (2016). Okul öncesi öğretmen adaylarının vatanseverlik değerine ilişkin görüşleri. *Kastamonu Education Journal*, 24(5), 2519-2536.
- Bakioğlu, A. & Kurt, T. (2009). Öğretmenlerin demokrasi, vatandaşlık ve vatanseverlik algılarının nitel olarak incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 29, 19-39.
- Ben-Porath, S. (2007). Civic Virtue out of Necessity: Patriotism and Democratic Education. *School Field*, 5(1), 41-59.
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Çelikkaya, T. & Öztürk Demirbaş, Ç. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretim programındaki değerlere ilişkin görüşleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(5), 527-556.
- Çiftçi, T. & Dikmenli, Y. (2018). Coğrafya ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının teknolojik pedagojik alan bilgisi özdeğerlendirme düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28, 1-30.
- Elban, M. (2011). *Ortaöğretim 11. sınıf öğrencilerinin tarih dersine yönelik tutumları ile vatanseverlik tutumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara, Türkiye.
- Elban, M. (2015a). Ortaöğretim öğrencilerinin vatanseverlik tutumları: Ankara ili kazan ilçesi örneği. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 35(1), 451-462.
- Elban, M. (2015b). Tarih eğitimi ve vatanseverlik üzerine bazı düşünceler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 4(3), 1302-1319.
- Ergen, G. (2006). Eleştirel-bilinçli sevgi eğitimi. *Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(12), 144-152.
- Ersoy, A. F. & Öztürk, F. (2015). Bir vatandaşlık değeri olarak yurtseverlik: Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının algısı. *Elementary Education Online*, 14(3), 974-992.
- Faiz, M. & Dönmez, C. (2016). Öğretmen adaylarının siyaset okuryazarlık düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 13(2), 3629-3642.
- Faiz, M. & Karasu-Avcı, E. (2019). Tarihi kahramanların değerler eğitiminde rol model olarak kullanılmasına ilişkin ortaokul öğrencilerinin algıları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 694-724.
- Faiz, M. & Karasu-Avcı, E. (2020). The Patriotic Attitudes of the Prospective Teachers. *International Journal of Psychology and Educational Studies*, 7(1), 124-134.
- Faiz, M. ve Yazıcı, K. (2018). Social studies teacher candidates' views on the use of historical 1897 heroes in values education, *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 9 (33), 1897-1918
- Gove, M. (2009) *Conservative Party Conference Speech* (7 October 2009).
- Gömleksiz, M. N. & Cüro, E. (2011). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 95-134.
- Gusacov, E. (2018). Education for patriotism and the Arab-Israeli sector. *International Journal of Educational Development*, 60(2), 138-148.
- Gümüş, O. (2016). *İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerine saygı, aile birliğine önem verme ve vatanseverlik değerlerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretimi*. (Yayınlanmamış, Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

- Gündüz, D. D., Gündüz Mertol, H. & Çelikkol, Ö. (2019). Tarih öğretmenlerinin ortaöğretim öğrencilerine vatanseverlik değerini öğretirken kullandıkları değer yaklaşımlarının tespit edilmesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(16), 591-606.
- Hand, M. (2011). Should we promote patriotism in schools? *Political Studies*, 59(2), 328-347.
- Hand, M. & Pearce, J. (2011). Patriotism in British schools: teachers' and students' perspectives. *Educational Studies*, 37(4), 405-418.
- Kabaklı-Çimen, L. (2017). Üniversite öğrencilerinin vatanseverlik tutumları ile benlik kurguları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 1950-1975.
- Kaçmaz, E. (2012). *Türkçe Sözlük*, Gönül Yayıncılık, Ankara.
- Kahne, J. & Middaugh, E. (2007). Is patriotism good for democracy? J. Westheimer (Ed.). *Pledging allegiance: The politics of patriotism in America's schools*. (ss. 115-126). New York: Teachers College Press.
- Kapan, E. (2014). *7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersindeki değerleri kazanma durumlarının incelenmesi* (Unpublished master's thesis). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Eskişehir.
- Karagözoğlu, N. (2018). Sosyal bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılmasında kadın kahramanların yaşam öykülerinin kullanılması. *Uluslararası Alan Eğitimi Dergisi*, 4(2), 97-110.
- Karasu-Avcı, E. & İbret, B. Ü. (2016). Öğretmenlik uygulaması-II dersine ilişkin okul öncesi öğretmen adaylarının görüşlerinin değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(5), 2519-2536.
- Kılcan, B. (2013). *Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlere ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Kurt, T. (2007). *Öğretmenlerin demokrasi, vatandaşlık ve vatanseverlik algılarının nitel olarak incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Kuşçu, H. (2005). *İlköğretim Türkçe Sözlük*. İstanbul: Akdeniz Yayıncılık.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı*. Ankara: Devlet Kitapları Basım Evi.
- Merry, M. S. (2009). Patriotism, history and the legitimate aims of American education. *Educational Philosophy and Theory*, 41(4), 378-398.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. London: Sage Publications.
- Mindivanlı, E. & Aktaş, E. (2016). Sosyal bilgiler 6. sınıf müfredatında yer alan milli ve evrensel değerler. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 79-85.
- Moon, B. & Dixon, W. (1985). Politics, the state, and basic human needs: A cross-national study. *American Journal of Political Science*, 29(4), 661-694.
- Nazıroğlu, B. & Göksu, M. Z. (2018). İmam hatip ortaokulu öğrencilerinin gözüyle vatanseverlik değeri. *Recep Tayyip Erdoğan Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13, 211-230.
- Öner, N. (1986). *Millî zihniyet ve millî birlik*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ravitch, D. (2006). Should we teach patriotism? *Phi Delta Kappan*, 87(8), 579-581.
- Rothi, D. M., Lyons, E. & Chrysochoou, X. (2005). National attachment and patriotism in a European nation: A British study. *Political Psychology*, 26(1), 135-155.
- Schatz, R. T., Staub, E. & Lavine, H. (1999). On the varieties of national attachment: Blind versus constructive patriotism. *Political Psychology*, 20(1), 151-174.
- Selçuk, A. (2012). *İlköğretim Türkçe Sözlük*. Karatay Yayıncılık. Konya.
- Sim, J. B. Y., Chua, S. & Krishnasamy, M. (2017). Riding the citizenship wagon: Citizenship conceptions of social studies teachers in Singapore. *Teaching and Teacher Education*, 63(7), 92-102.
- Tabak, S. & Yaylak, E. (2020). The place of root values in social studies textbook. *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 8, 1-51.

- Tarhan, E. (2019). *Vatandaşlık bağlamında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumları ve görüşleri*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baykal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Tay, B. (2009). *Hayat bilgisi öğretimi*. Maya Akademi.
- Tay, B. & Yıldırım, K. (2009). Parents' views regarding the values aimed to be taught in social studies lessons. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 9(3), 1529-1542.
- Tonga, D. & Aksoy, B. (2014). Evaluation of the patriotic attitudes of the prospective teachers according to various variables. *Online Submission*, 6(1), 172-178.
- Uzakbayeva, S., Zhalgasova, S., Beisembayeva, A. & Kosherbayeva, G. (2014). The patriotism education content at the present stage. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 141, 675-679.
- Üstel, F. (2005). *Makbul vatandaşın peşinde II. Meşrutiyet'ten bugüne vatandaşlık eğitimi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Westheimer, J. (2006). Politics and patriotism in education. *Phi Delta Kappan*, 87(8), 608-620.
- Yaka, Ş., Yalçın, D. & Denizli, E. (2014). Okul öncesi eğitimde verilecek öncelikli değerlere ilişkin veli görüşleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(28), 169-192.
- Yavuz, İ. (2018). Sosyal bilgiler derslerinde vatanseverlik değerinin öğretimi konusunda farklı ülke uygulamaları. *Araştırma ve Deneyim Dergisi*, 3(1) 18-31.
- Yazıcı, H. (2009). Öğretmenlik mesleği, motivasyon kaynakları ve temel tutumlar: Kuramsal bir bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(1), 33-46.
- Yazıcı, S. & Aslan, M. (2011). Using heroes as role models in values education: a comparison between social studies textbooks and prospective teachers' choice of hero or heroines. *Educational Sciences: Theory And Practice*, 11(4), 2184-2188.
- Yazıcı, S. & Yazıcı, F. (2010). Yurtseverlik eğitimi: tarih ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin algı, tutum ve eğitimsel uygulamalarına yönelik bir araştırma. *Journal of International Social Research*, 3(10), 649-660.
- Yıldırım, S. (2006). *TSK vatandaşlık bilinci ve vatan sevgisi eğitiminin analizi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Van.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, R. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik ve sosyal bilgiler derslerinde vatanseverlik eğitimi hakkındaki görüşleri*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Kütahya.
- Yörü, S. (2007). *Vatan sevgisi ve yurttaşlık bilinci oluşturmada lise coğrafya derslerinin yerinin değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.